

راهکارهای برای گسترش مهاجرت معکوس و بازگشت به روستاها

بررسی اجمالی روند مهاجرت روستاییان حوزه جنوبی استان ایلام

راهکارهای برای گسترش مهاجرت معکوس و بازگشت به روستاها

ابوالفضل کهزادی^۱

حوزه جنوبی استان ایلام شامل شهرستان‌های دهلران، آبدانان و دره شهر شامل شده و براساس پراکندگی جغرافیایی و تنوع اقلیمی و فرهنگی به برنامه ریزی‌های خاص نیازمند است، تا سطح توسعه مندی نقاط مختلف آن به حداقل‌های کشوری برسد، منتظر اعلام نتایج سرشماری در حال اجرای کنونی هستیم تا تغییرات احتمالی در این آمار و نسبت‌ها مشخص شود، زیرا آن چه محرز و مسلم است، این است که علاوه بر تغییر هرم جمعیتی و موارد زاد و ولد و فوت، مهاجرت افراد بین روستاها و شهرها پدیده آماری غیرقابل انکاری است. البته مهاجرت الزاماً پدیده مذمومی نیست اما کوچ اجباری روستاییان به شهرها یا ساکنان شهرهای کوچک تر به کلان شهرها؛ دلیل کمبود امکانات و نبود زیرساخت‌ها اغلب به گسترش حاشیه نشینی، افزایش مشاغل کاذب و خالی شدن روستاها به عنوان کانون‌های تولید از نیروی کار مولد منجر می‌شود. البته برخی مسئولان هم مدعی مهاجرت معکوس از شهرها به روستاها در اثر رونق کسب و کارهای کوچک در این مناطق هستند.

^۱. بنیاد نخبگان استان ایلام، Abolfazl.kohzadi@yahoo.com

مهاجرت گسترده از روستا به شهر می‌تواند معضلات اقتصادی و اجتماعی مانند بیکاری، حاشیه نشینی و فقر را ایجاد کند. از آن جایی که انگیزه‌های اقتصادی از عوامل مؤثر بر مهاجرت نیروی کار از بخش کشاورزی است، بنابراین سرمایه گذاری در این بخش، بالا بردن سطح سواد و استفاده مناسب از ماشین آلات به منظور افزایش بهره وری می‌تواند تعدیل سیل مهاجرت به شهرها را موجب شود. بر اساس تحقیقات انجام شده: بخش زیادی از مهاجرت‌ها به دلیل نبود امکانات و اشتغال و درآمد پایین در روستاهاست، بنابراین برای حفظ روستاییان در این مناطق باید اقدام‌های جدی تری انجام شود. بسیاری از اهالی این روستا با هدف کسب درآمد؛ ۶ ماه از سال را به شهر مهاجرت می‌کنند و در زمان کشت و کار کشاورزی به روستا باز می‌گردند؛ مهم‌ترین عامل مهاجرت روستاییان به شهرها، نبود امکانات و سطح پایین درآمد است. ضمناً خیلی از اهالی روستاها برای یافتن شغل در شهرها پراکنده شده‌اند و اغلب، فقط زنان و سالخوردگان در روستاها باقی مانده‌اند. بنابراین: به دلیل نبود زمینه اشتغال برای اقشار تحصیل کرده روستایی، آن‌ها در روستا بیکار می‌مانند و به اجبار در مراکز شهری به دنبال اشتغال هستند.

مهاجرت به علت رونق نداشتن کشاورزی

علت عمده مهاجرت روستاییان به شهرهای بیکاری است: با وجود این که محور اقتصاد استان (حوزه جنوبی) بر پایه کشاورزی و دامداری بنا شده است، اما طی چند سال اخیر کشاورزی رونق چندانی نداشته و اهالی برای تأمین مخارج زندگی به ناچار به شهرها کوچ می‌کنند؛ اگر به روستا توجه شود و امکانات معقولی در آن‌ها فراهم شود، اهالی بنا به علایق خود در روستا ماندگار خواهند بود، این در حالی است که مسئولان به روستاها به اندازه شهرها توجه ندارند اگر امکانات زیرساختی در دهستان‌ها و روستاها فراهم شود، به طور حتم جمعیت مهاجر نیز به روستا باز خواهند گشت. عمده دلیل درآمد پایین، کار در شهرها را به عنوان شغل دوم پس از کشاورزی و دامداری در روستا انتخاب می‌کنند.

مهاجرت معکوس شده است

لذا: با تأمین امکانات بهتر و توسعه زیرساخت‌ها در روستا، مهاجرت در این منطقه معکوس شده و بعضی از بازنشستگان برای ادامه زندگی به روستا باز می‌گردند. از دلایل دیگر مهاجرت را ادامه تحصیل است در گذشته فقط یک رشته تحصیلی در دبیرستان روستا و دهستان‌ها داشتیم اما اکنون چند رشته تحصیلی تدریس می‌شود، هر چند که به دلیل کیفیت آموزشی پایین، هنوز هم مهاجرت به شهرها با هدف ادامه تحصیل وجود دارد. فراموش نشود به دلیل خرابی راه و خطرات احتمالی، افرادی که برای ادامه تحصیل باید به شهر بروند، همان جا ساکن می‌شوند چون امکان تردد زیاد برای آن‌ها وجود ندارد. در ادامه این مبحث بخش زیادی از تولیدات روستاییان هم به علت خرابی راه به موقع به

بازارهای مصرف نمی‌رسد و در نتیجه کشاورزان و دامداران تولیدات خود را با قیمت بسیار پایین به واسطه‌ها عرضه می‌کنند که کاهش انگیزه آنان را در پی دارد. با اشاره به روند مهاجرت‌ها اذعان می‌کنم: در گذشته هر کلاس درس این دهستان‌ها و روستاها ۳۰ دانش‌آموز داشت، در حالی که تعداد کل دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در این دهستان‌ها و روستاها (حوزه جنوبی) کمتر از ۴۰ نفر است. البته بر این عقیده هستم که با سخت‌تر شدن شرایط اشتغال یابی در شهرها، روند مهاجرت‌ها هم کندتر شده است.

روستاییان باز می‌گردند اگر...

محور توسعه حوزه جنوبی استان ایلام بر پایه کشاورزی و دامداری است و توسعه امکانات کشاورزی و ایجاد راه‌های ارتباطی مناسب روستایی می‌تواند برای توسعه اقتصادی و ماندگاری روستاییان عاملی مؤثر باشد، این در حالی است که تعداد زیادی از روستاییان به علت راه نامناسب و درآمد پایین در بخش کشاورزی و دامداری، انگیزه سکونت در روستاها را ندارند. یکی از دلایل عمده ای که روستاییان و دامداران به شهرها مهاجرت می‌کنند، بحث امکانات است، بنابراین اگر امکانات براساس عدالت توزیع شود، به طور حتم ارتقای روستاها را خواهیم داشت. با اشاره به سیاست‌ها و برنامه‌های استانداری و فرمانداری باید برای ارتقای روستاها با همایشی‌های در این رابطه مقرر شده، مسئولان مرتبط با مشاغل خانگی، همکاری لازم را برای ایجاد این مشاغل داشته باشند تا روستاییان در کنار دامپروری و کشاورزی، منبع درآمد دیگری هم از این محل داشته باشند. بر این باور هستم که اگر منبع درآمد برای اهالی روستاها فراهم باشد، به طور حتم روستاییان برای مهاجرت رغبتی نخواهند داشت و حتی انگیزه برگشت به روستا نیز در مهاجران ایجاد می‌شود. باید برای ایجاد زمینه اشتغال و فراهم کردن زیرساخت‌های توسعه در روستاها اولویت قائل شد. وی یادآور می‌شود.

مهاجرت یا گریز از خطر؟!

مهاجرت، پدیده ای اجتماعی است که در آن، مردم برای کسب فرصت‌های بهتر و برطرف کردن مشکلات اقتصادی و اجتماعی به این کار اقدام می‌کنند که برای مقابله با این پدیده باید زیرساخت‌های اقتصادی و امکانات فرهنگی، ورزشی و تفریحی در روستاها افزایش یابد، گاهی علت مهاجرت‌ها، در معرض خطر قرار گرفتن است. در کشور ما به ویژه در شهرستان‌های حوزه جنوبی بیشتر مهاجرت‌ها با هدف کسب موقعیت‌های بهتر شغلی، اجتماعی و رفاهی است. در گذشته، نرخ مهاجرت بیش از نرخ رشد جمعیت بوده است. بر این باور هستم که با توسعه زیرساخت‌های روستایی مانند آب، برق، تلفن، گاز، آموزش، بهداشت و راه، بازگشت مردم به روستاها افزایش خواهد یافت. بآدمان وام خوداشتغالی به روستاییان امید این را می‌بینیم تمایل مردم به ماندگاری در روستاهاست.

فراهم شدن امکانات و بازگشت به روستاها

با ارتقای روستاها و فراهم شدن امکانات، در سال‌های اخیر، مهاجرت به شکل معکوس انجام می‌شود. ارائه تسهیلات برای ساخت مسکن روستایی و خوداشتغالی را از عوامل گرایش مردم به سکونت در مناطق روستایی مذکور و توسعه راه‌های دسترسی، رفت و آمد آسان و افزایش وسایل نقلیه از دلایل دیگر مهاجرت معکوس است.

برای مهاجرت معکوس باید تلاش شود

ایمان دارم تا زمانی که وضعیت روستاها از نظر اقتصادی نامطلوب باشد و خدمات رسانی کامل نباشد، مهاجرت وجود دارد. اگر زیرساخت‌ها، تقویت و سطح درآمد در روستاها افزایش یابد، علاوه بر افزایش تولیدات، پدیده مهاجرت نیز کم رنگ تر خواهد شد. و به دلیل ضعف در زیرساخت‌ها جزو حوزه‌هایی هستیم که مهاجر فرست است و باید تلاش کنیم با تأمین امکانات و توسعه روستاها مهاجرت شکل معکوس داشته باشد تا به این طریق تولید و اشتغال مناسب در روستاها ایجاد شود.

کاهش مهاجرت به استان‌های دیگر

برخی آمارگیرها در روستاها به دلایل متعددی حتی، ترس از پارس سگ در منزل روستاییان از سرشماری بعضی خانواده‌ها صرف نظر کرده‌اند! تعداد سربازان و دانشجویان به دلیل مهاجرت محاسبه نشده است و به همین دلیل، با این باور که با ارائه تسهیلات ساخت مسکن، وضعیت مهاجرت در حوزه جنوبی استان رو به بهبود است، اگر چه در حال حاضر مهاجرت به استان‌های دیگر کمتر نشده است، اما به دلیل نبود امکانات آموزشی به ویژه در مقاطع تحصیلی راهنمایی و متوسطه در برخی از روستاها هنوز مهاجرت به شهرها وجود دارد. اشتغال، درمان و ادامه تحصیل دانش آموزان و دانشجویان از عوامل اصلی مهاجرت‌ها در استان و برای این که از کوچ روستاییان جلوگیری کنیم، باید علاوه بر ایجاد اشتغال در روستا، تأسیس مدارس شبانه روزی و تنوع دادن به رشته‌های تحصیلی و ایجاد هنرستان‌ها و حتی توسعه دانشگاه با رشته‌های مرتبط با منطقه را هم مورد توجه قرار دهیم.

دلایل متفاوت مهاجرت در حوزه جنوبی استان ایلام

اگر چه مهاجرت از روستاها به طور طبیعی وجود دارد، اما یکی از دلایل مهاجرت به دلیل اشتغال در بعضی مشاغل تخصصی است که یک امر اجتناب ناپذیر به شمار می‌رود. مهاجرت روستاییان به شهرها مانند دیگر استان‌های است به دلیل خشکسالی و نبود امکانات ناشی نمی‌شود، یعنی این موارد، تأثیر بسیار محدودی در این زمینه دارد. تاکنون به روستاهایی که در نزدیکی شهرها هستند، کمتر توجه

شده، زیرا اولویت ما در استان، سرمایه گذاری در مسیرهایی است که روستاها و جمعیت بیشتری را شامل می‌شود، بنابراین احتمال دارد که روستاهایی با وجود برخورداری از امکاناتی مثل آب، برق، گاز، تلفن و خانه بهداشت، هنوز جاده آسفالت نداشته باشد.

نبود اشتغال و تولید، تنها ضعیفی که هنوز وجود دارد

وجود خانه‌های بهداشت مجرب در روستاها عاملی برای ماندگاری بیشتر روستاییان می‌داند و تنها ضعیفی که هنوز در حوزه جنوبی استان وجود دارد، نبود فرصت‌های اشتغال و شرایط تولید مناسب در روستاهاست و با وجود این که همه خدمات فراهم شده، اما به دلیل این مشکلات، مهاجرت انجام می‌شود. با تاکید به مسئولان و نمایندگان (مجلس شورای اسلامی) به گسترش مشاغل خانگی، اظهار مدارم بتوانیم مشاغل خانگی را در روستاها توسعه دهیم و جوانان روستایی دارای شغلی مناسب باشند، میزان مهاجرت به شدت کاهش خواهد یافت.

شتاب مهاجرت کاهش میابد در صورتی که

بخش زیادی از مهاجرت‌ها به دلیل نبود فرصت‌های اشتغال و امکانات ادامه تحصیل و ضعف زیرساخت‌هاست، بر این عقیده که با حمایتی هم اکنون از روستاها می‌شود، طی سال‌های اخیر میزان مهاجرت چه از روستا به شهر و چه از این استان به استان‌های دیگر، کمتر شده است و با حمایتی که از کشاورز و دامدار بشود، رغبت و ماندگاری مردم در روستاها افزایش یافته و شتاب مهاجرت‌ها کاهش پیدا کرده است. وی اضافه می‌کند در حال حاضر علاوه بر اجرای طرح هادی، شرایط کسب و کار و فعالیت در بخش کشاورزی و صنایع دستی در روستاها از رونق خاصی برخوردار می‌گردد.

وسلام.

التماس دعا...

۱. In the name of Allah, Most Gracious, Most Merciful.
۲. Praise be to Allah, the Cherisher and Sustainer of the worlds;
۳. Most Gracious, Most Merciful;
۴. Master of the Day of Judgment.
۵. Thee do we worship, and Thine aid we seek.
۶. Show us the straight way,

۷. The way of those on whom Thou hast bestowed Thy Grace, those whose (portion) is not wrath, and who go not astray.

